

Poljaki.

Znam, da ga ni med vami, ljubi otroci, ki bi ne bil že slišal, kako strašna osoda bi bila skoraj zadela prestolno mesto Dunaj, ko ga je Kara Mustafa 1683. leta s strašno silo od 200.000 množ in s 300 topovi oblégal. Slabo bi bilo našej občeni očetnjavi, ako bi se bilo Turkom ta pot posrečilo Dunaj vzeti, in to bi se bilo tudi zgodilo, da ni prihital Avstrijecem na pomoč poljski kralj Sobieski II., kateri je s svojimi hrabrimi Poljaki razgnal divje čete nevernikov. Bila pa je tudi takrat še zlata doba poljske slave, na katero se še zdaj vsak Poljak s ponosom spominja. Ali vsled vednih domačih preprirov razpadlo je staro poljsko kraljestvo, in prorokovalna beseda Kosciuskega: „Finis Poloniae!“ (konec je Poljske!) veljá še za naše čase, ker nekdanja Poljska je morda že za vselej iz površja Evrope izginila.

Poljaki prebivajo dandanes pod tremi vladarji in sicer v Rusiji, Avstriji in Prusiji. Dežela, v katerej se nahajajo v Avstriji, imenuje se: Galicija; a v Prusiji: Slezija in Poznanj. Njih število znaša 9,492.160 duš, katerih polovica odpada na Rusijo. Da-si se tudi nahajajo pod tremi vladarji, vendar je njih mejsobna zveza dosti tesna, in prav lahko je dobiti književne izdelke, ki se izdajajo v jednej državi, tudi v drugej in nasprotno.

Glavno središče poljske književnosti je kraljeva Varšava, ki šteje 252.000 prebivalcev. Na Nemškem je kot podružno središče mesto Poznanj s 56.000 prebivalci, a na Avstrijskem mesti Levov in Krakov. Levov, kjer se pa že tudi dosti Rusinov nahaja, šteje 87.000 prebivalcev, a v Krakovu jih je le blizu 50.000. V zadnjem mestu nahajamo tudi slavnostno akademijo, ki je že mnogo storila za razvoj poljske književnosti.

Zgodovina poljske književnosti sega daleč nazaj v prejšna stoletja. Vsled tega premorejo Poljaki mnogo raznovrstnih knjig. Zlasti vsako izvrstnejšo angleško, francosko, italijansko, nemško in celó madjarsko knjigo najdemo že prevedeno v jezik poljski.

Izmed premnogih poljskih pisateljev najbolj znan je gotovo preslavni Kraszewski. Ne samo, da je vse, kar piše, lepo in izvrstno, temveč tudi plodovitost njegova skoraj da ne najde prispodobe. Slavni pisatelj poljske bibliografije K. Estreicher je naštel njegovih književnih del že blizu do 600; a v pretečenem letu obhajala se je tudi petdesetletnica njegovega književnega delovanja, katere se je udeležila tudi večina ruskih učenjakov. Izmed mnogih pesnikov gotovo prvo mesto zasluđuje Mickiewicz in Slowacki. Izmed učenjakov dela vsemu Slovanstvu posebno čast zvezdoznalec Kopernik, kateri je prvi začel učiti, da ne teka solnce okoli zemlje, nego le zemlja okoli solca.

Najžalostnejše za vsacega Slovana je, da se Poljaki le malo brigajo za ostale Slovane; nu pa tudi tu so nekatere izjeme. Takó postavim je spisal W. Bogustawski zgodovino Lužičkih Srbov. Zmorski je preskrbel prevod nekaterih srbskih národnih pesni; Cyryl je prevél iz francoskega knjigo: Slovani pod turško in avstrijsko vlado; Nakęski je načrtal: Sósede národov slovanskih; Pawinski zgodovinsko-národopisni obraz „Serbia“, a drugih spisov, ki bi se bratovsko ozirali na druge Slovane, bi sedaj le zastonj iskali. Pozabiti se pa ne smé, da je bilo v začetku tega stoletja prav dosti slovansko zavednih možev, kakor so: Linde, Potocki, Surowiecki, Čarnoeki, Rakowiecki, in da je

bil tudi zbiratelj „Kranjskih národnih pesni“ gospod Emil Korytko poljske národnosti.

Za poljsko mladino do sih dob še ni pisalo mnogo pisateljev. Znamenitejši poljski časopis za mladino je „Otročji prijatelj“, ki je začel od leta 1861 po jedenkrat na teden izhajati. Vseh časopisov poljskih je bilo 1877 l. 151, od katerih jih izhaja 58 v Varšavi, a 24 v Poznanjskem. —kl—

Črtice iz ruske zgodovine.

(Po Nestoru priobčuje A. K.)

Svetopolk ubije tri svoje brate. (1015—1019. l.)

Boris, ne našedši Pečenégov, povrne se z vojsko, in pride vést k njemu: „otec ti je umrl.“ Gôrko se je plakal Boris po otcu, a družina očeva mu reče: „ti imaš družino očevo in voje! Pojdi, sédi v Kijevu na stol oca svojega!“ On reče: „ne bodi meni položiti roke na brata svojega staréjšega; če mi je otec umrl, to mi tá bodi v oca mesto.“ To slišavši voji razidó se od njega, a Boris ostane sam z družino svojo na Altí réki. Ali Svetopolk, izpolnivši se brezzakónja, pošlje k Borisu in reče: „hočem s tobój ljubezen iméti, in dodam še k temu, kar imaš od oca,“ mislèč, kakó bi ga pogubil. A Svetopolk pride po noči v Vísegrad in skriváje pokliče k sebi nécega Putšo ter vísegrádske boljárce in jih vpraše: „ali ste moji z vsem srcem?“ — „Glave moremo položiti zá-te,“ odgovoré Putša z Vísegradci. On jim reče: „ne povédite nikomur, nego ídite in ubíjte brata mojega Borisa!“ Obétajo mu to stvoriti. Posláni pridejo po noči na réko Alto, kjer je bil Boris, in podstópivši bliže, zaslišijo blaženega Borisa, pojóčega zajútrenjo, kajti bila mu je úže vést, da ga hoté pogubiti.

Kadar se je Boris pomôlil, léže na pôsteljo, in evo, napádejo, kakor zverí, okolo šatóra, ter ga nasúnejo s kopji in prebódejo Borisa, a slugo njegovega Júrija, padšega nánj, tudi prebodejo ž njim. Ta mladénič je bil rojenjá ogersk sin, kí ga je ljubil velíko Boris ter vzložil nanj grivno ¹⁾ zláto velíko, v katerej je stál pred njím, ter izbíli so tudi še druge mnoge od družine Borisove; a Júriju temu níjso mogli naglo snéti grívne, ter zató usekó njega glávo, in takó snemó grivno a glávo odvržejo proč. Borisa zavijó v šatórno plátno, vzložé na kóla ter ga odvezó (odpáljejo) še dihajočega. Kadar Svetopolk zvé, da še diše, pošlje dva Varéga, ter eden njíju izvléče meč in mu ga zasadí k sreú.

Svetopolk, ubívši Borisa, pomisli v sebi, kakó bi pogúbil tudi Gléba, ter pošlje povédat Glébu, kateri še nij znal o smrti oca svojega: „prídi naglo! otec te zove; nij zeló zdrav!“

Naglo vséde Gléb na konja ter otíde v Kijev z málo družíno; kajti bil je poslúšljiv otcu. Ali úže na poti mu pride vést iz Novega Grada od Jaroslava: „ne hodi v Kijev! otec ti je umrl, a brata Borisa je ubil Svetopolk.“ Slíšavši Gléb o smrti oca in brata svojega, zaplače zeló in začne molíti; ali nahódoma pridejo od Svetopolka, poslání mu na pogúbo, in po njím povélji Gléba umorí Torčín, njega pôvar. ²⁾

¹⁾ Grívna, veríga; die Kette.

²⁾ Pôvar — vára, kuhar: variti, kubati.